

Portades de les diverses etapes de la col·lecció La Cua de Palla. Al centre, *El falco maltès*, de Dashiell Hammett. / CARLES RIBAS

Tots els mons de La Cua de Palla

Un llibre analitza l'atzarosa història de la mítica col·lecció de novel·la negra i policíaca

ROSA MORA

Josep Benet va aconsellar a Max Cahner, que acabava de fundar amb Ramon Bastardas Edicions 62, que fes una col·lecció inspirada en la prestigiosa *Série Noir* de l'editorial Gallimard, nascuda el 1945 i dirigida per Marcel Duhamel. Dit i fet. L'any següent, el 1963, es començava a publicar La Cua de Palla

sota la direcció de Manuel de Pedrolo. És la millor col·lecció d'aquest gènere que s'ha fet a Catalunya, amb dues primeres etapes esplèndides, la de Pedrolo i la de Javier Coma i que, a ensopegades, va viure fins al 1999.

Ara, *La Cua de Palla: retrat en groc i negre* (Alrevés), de Jordi Canal i Àlex Martín Escribà, analitza la història de la

col·lecció que encara viu en el nostre imaginari. Canal i Escribà no es limiten a estudiar La Cua de Palla, sinó que la situen en el context de la novel·la negra i policíaca que s'ha fet i es fa a Catalunya i a Espanya. De fet, és també una història de gairebé 50 anys del món editorial.

El nom de la col·lecció el va decidir el mateix Pedrolo. És una mica misteriós.

Segons Jaume Fuster, citat en el llibre, pot provenir d'una dita popular catalana: "tenir la cua de palla", que es completa amb: "qui té la cua de palla, aviat se li encén", que suposadament té l'origen en uns versos del trobador Arnau d'Erill (segle XV): "Tu vas fugent, no auses fer batalla: por has de foch, la coa tens de palla".

PASSA A LA PÀGINA 2

VE DE LA PÀGINA 1

Els objectius eren clars: facilitar als lectors catalans literatura que només havien llegit en castellà; publicar autors nord-americans i europeus que no havien estat traduïts al català i ampliar la lectura en català.

Durant l'etapa Pedroló es van publicar 71 títols. El primer va ser *Parany per a una noia*, de Sébastien Japrisot, que acabava de guanyar a França el Grand Prix de la Littérature Policière. Ja amb la coberta dissenyada per Jordi Fornas, mort l'1 de setembre passat.

“El groc i el negre els vaig triar perquè són dos colors que fan un contrast molt violent, que es veuen molt, perquè una coberta no deixa de ser un disseny publicitari, ha de cridar l'atenció i fer vendre el llibre”, va declarar el dissenyador. També va crear un logotip rodó, amb una cua de palla a mig fer, que té, segons expliquen Canal i Martín Escrivà, una gran semblança amb el símbol de la pau.

Gairebé no hi havia traductors professionals i s'hi van posar autors que ho tenien difícil per publicar en la seva llengua. Rafael Tasis, Maria Aurèlia Capmany, Joaquim Carbó, Ramon Folch i Camarasa, Joan Oliver i Pedrolós en van ser alguns.

També van patir problemes amb la censura i molts títols van ser retornats amb notables supressions. *El penjat de Saint Pholien*, de Georges Simenon; *El carter sempre truca dues vegades*, de James M. Cain; *Els culpables tenen por*, de James Hadley Cha-

Edicions 62 no va permetre als autors del llibre consultar l'arxiu de La Cua

se; *Mirada per un mort*, de John Le Carré, o *Joc brut*, de Pedroló van ser algunes de les víctimes del llapis vermell.

La Cua de Palla pretenia publicar novel·la negra, policíaca, d'espionatge, totes les accepcions del gènere... clàssics i contemporanis i també autors catalans. Només van aconseguir-ho Pedroló (*Joc brut* i *Mossegar-se la cua*) i ja en les acaballes de la col·lecció, *L'home que tenia raó*, d'Andreu Martín.

Els textos catalans presentats eren fluïxos literàriament o no tenien un bon nivell de català.

Era una col·lecció pionera, avançada en el temps, però, La Cua de Palla va tenir poc èxit comercial. En el seu tancament, el 1970, hi van intervenir una sèrie de circumstàncies, expliquen els autors del llibre. La crisi d'Edicions 62 arran de la redacció de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, els problemes de la censura, la falta de tradició, l'escàs hàbit de lectura en català.

Jordi Canal (Berga, 1966) i Àlex Martín Escrivà (Barcelona, 1974) són fills de La Cua. “Em vaig aficionar al gènere negre amb La Cua de Palla. A Berga hi havia dues llibreries i una tenia

un aparador fantàstic, ple de llibres. Hi vaig veure un exemplar d'*Un assassinat, noi*, d'Allan Hunter amb notes a la coberta i quan vaig tenir diners el vaig anar a comprar. Així em vaig enganxar i quan vaig treballar com a bibliotecari va ser un festival”, diu Canal. És el director de la Biblioteca de la Bòbila d'Hospitalet de Llobregat, la primera biblioteca pública del país dedicada al gènere negre.

Escrivà va començar amb els catalans: *Joc brut* de Pedroló i ja no va parar. És codirector del Congrés de Novel·la i Cinema Negre de la Universitat de Salamanca. Ha publicat diversos assajos, entre ells *Catalana i criminal*, un estudi sobre la novel·la policíaca catalana del segle XX.

Canal explica que Edicions 62 no els va permetre consultar l'arxiu de La Cua de Palla. “Està en caixes sense catalogar en un magatzem. Ens han dit que hi ha material molt sucós, però... Qualsevol dia ho llançaran perquè els que hi treballen ara no tenen ni idea del que era La Cua de Palla”.

A finals dels anys seixanta, Alianza va treure en butxaca

Punt de llibre de promoció de les novel·les de Georges Simenon, publicades a La Cua de Palla.

títols de Dashiell Hammett, Seleccions del Séptimo Círculo, 50 títols de la col·lecció de Jorge Luis Borges i d'Adolfo Bioy Casares; Libros de la Fortera encetà Círculo Negro (on Manuel Vázquez Montalbán va publicar el 1974 *Tatuaje*). Dos anys abans, Jaume Fuster havia tret *De mica en mica s'omple la pica*. “Va ser com una fognada en la penombra”, digué Andre Martín, “i dic penombra, no foscor”.

Després de la mort de Fran-

Simenon, el preferit

R. M.

L'autor preferit i el més venut a La Cua de Palla va ser Georges Simenon, de qui es van publicar 12 títols. Simenon va ser el que va tancar la col·lecció l'any 1970, *L'hostal d'Alsàcia*. Àlex Martín Escrivà, coautor de *La Cua de Palla: retrat en groc i en negre*, explica aquesta predilecció: “En aquella època hi havia a Catalunya una gran formació francòfona i França era un dels referents. També per la figura de Maigret,

per la seva preocupació per la condició humana, pel seu tarannà, pels seus gustos gastronòmics. Resultava molt proper”.

Gairebé al mateix nivell hi ha les dues novel·les que va publicar Pedroló a La Cua: *Joc brut* i *Mossegar-se la cua*.

De Seleccions de La Cua de Palla, van tenir bastant d'èxit les novel·les de Donald Westlake i W. R. Burnett, “per la novetat que suposaven en català”, segons Martín Escrivà.

durant quatre anys va funcionar sense director. Jaume Fuster, que es considerava deixeble de Pedroló, s'hi postulava. “Es moria per ser el nou director, però Edicions 62 va nomenar Javier Coma. Què va passar? No ho sé”, diu Martín Escrivà.

“Coma degué ser una revolució a can 62. Un marxista internacionalista a una editorial que publicava en català i que tenia la voluntat de fer país”, afegeix Canal.

Edicions 62 va fer campanyes de publicitat insòlites a l'època: punts de llibre amb Humphrey Bogart, com a gran icona del cinema negre, o amb Simenon, com es pot veure en aquesta plana. Vinyetes de còmic a premsa, bosses grogues de regal, etcètera.

I, sobretot, als darrers temps de La Cua, promocions temptadores: compra totes les novel·les de Simenon publicades a La Cua per 445 pessetes i et regalem un exemplar d'*Oi que maten els cavalls*, d'Horace McCoy.

Coma va imposar els seus criteris: només publicaria autors nord-americans del període clàssic. Una concessió: va tenir que catalanitzar el seu nom. Javier es va convertir en Xavier. Va estar al front de Seleccions de La Cua de Palla durant 11 anys (1985-1996), va publicar 115 títols, molts dels quals no havien estat traduïts al català ni tampoc al castellà.

“El de Pedroló i el de Coma eren dos projectes molt dife-

Fotogrames d'algunes de les adaptacions cinematogràfiques de novel·les publicades a La Cua de Palla. A l'esquerra, de dalt a baix, *Disparen sobre el pianista*, de François Truffaut; *El último refugio*, de Raoul Walsh; Richard Burton, a *El espía que surgió del frío*, de Martin Ritt. Al centre, a dalt, Catherine Deneuve a *La sirena del Mississippi*, de François Truffaut; a sota, Lauren Bacall i Humphrey Bogart a *El sueño eterno*, de Howard Hawks. Al costat, Lana Turner i John Garfield a *El cartero siempre llama dos veces*, de Tay Garnett.

Cua de Palla. “La mateixa editorial havia oblidat que aquesta novel·la va inaugurar La Cua de Palla el 1963”, s’indignen els autors. La Nova Cua de Palla, un altre intent, va aparèixer el 2006. Només van publicar dos títols. Van tornar-hi el 2009 amb Labutxaca/Cua de Palla. Va treure quatre títols, tots reedicions del fons.

Si les dues primeres èpoques van suposar el moment zenital de la col·lecció, les tres darreres i efímeres “han suposat malbaratament del seu prestigi”.

En el record de tots, però, queda La Cua de Palla i Seleccions de La Cua de Palla. Van introduir el gènere policíac a Catalunya; van donar a conèixer grans

Neix Crims.cat, una nova col·lecció negra i policíaca d'autors catalans i estrangers

Un objectiu a la vida

ANDREU MARTÍN

Quan vaig publicar un llibre policíac per primer cop, em vaig dir que el meu objectiu era col·locar un títol a la Série Noire de l'Editorial Gallimard. I ho vaig aconseguir. Patrick Reynal es va interessar per Prôtesis i el meu somni es va fer realitat.

El problema que els somnis es facin realitat, però, és que sembla que ja hagi arribat a la fi del viatge i no et quedi res més a fer en la teva professió. Aleshores,

quan semblava que se m'havien acabat els objectius, em vaig adonar que no, que la meua il·lusió, de debò de debò, era publicar a La Cua de Palla. El mal era que La Cua de Palla, en aquells moments, ja no existia.

De fet, la meua primera novel·la es deia *Muts i a la gàbia* i estava destinada a la col·lecció que dirigia Manuel de Pedrolo. Jo havia après a llegir amb La Cua de Palla. D'ençà que un company de l'institut Jaume Balmes, Joan Vinyoli, em va fer un llistat

de llibres de qualitat que havia de llegir i un d'ells era *L'home que veia passar els trens* de Simenon i vaig llegir la traducció de La Cua de Palla, em vaig convertir en un fidel seguidor d'aquella col·lecció esplèndida on publicaven LeCarré, Chandler, Highsmith, Hammett i Japrisot, molt abans que es fessin famosos amb el boom de la novel·la negra de finals dels 70.

Vaig portar *Muts i a la gàbia* al Pedrolo, la va llegir i, si no la va publicar, segons em va dir, va

ser perquè no tenia un nivell de català acceptable. Per això, la novel·la es va acabar publicant en castellà amb el títol d'*Aprende y calla*.

Anys després, però, quan vaig constatar la necessitat de veure un títol meu a La Cua de Palla, es va produir el miracle i la col·lecció va tornar a néixer. No va durar gaire més, però vaig tenir l'oportunitat de tornar-ho a intentar i ho vaig aconseguir. El títol va ser *L'home que tenia raor*, així, amb erra de navalla d'afaitar.

Des d'aleshores, cada matí em pregunto quin és el meu proper objectiu a la vida. I no sé si en tindrè un de tan important.

autors, van crear un model de llenguatge per les traduccions —argot que posteriorment serà adoptat pels escriptors autòctons—, van introduir un disseny emblemàtic i van contribuir a la recuperació de potencials lectors en llengua catalana, conclouen els autors.

La Cua de Palla: retrat en groc i negre és un llibre de referència. A banda de l'evolució de la col·lecció i de la seva contextualització en el panorama català i espanyol, inclou el catàleg de les obres, les adaptacions cinematogràfiques, cronologia de les edicions originals, índex d'autors, il·lustracions...

Mor una col·lecció emblemàtica i en neix una de nova. Al gener del 2012 sortirà, editada per Alrevés, Crims.cat, que pren el nom d'una estupenda antologia d'autors negres catalans publicada per la mateixa editorial. El director és Àlex Martín Escribà.

El primer títol serà *Història de mort*, que Andreu Martín publicà el 1985 a la desapareguda editorial Laia. El segon, d'Agustí Vehí, un descobriment, com es va constatar a l'antologia anomenada. La nova col·lecció alternarà autors catalans i estrangers.

rents, però els dos molt vàlids, amb una reflexió i uns objectius concrets. Pedrolo volia tocar tots els pals i eixamplar la base de lectors. Coma, un gran especialista, va publicar autors de la primera i segona generació nord-americana”, explica Canal.

Javier Coma hi va publicar tres llibres de referència: *Diccionari de la novel·la negra nord-americana* (número 50 de Seleccions de La Cua de Palla), *Diccionari del cinema negre* (número

100) i *Temes i autors de la novel·la negra: de la Série Noire a La Cua de Palla* (número 150).

Aquest últim no va sortir tan rodó, segons Martín Escribà i Canal, per la “gasiveria d'Edicions 62”: per reduir costos li van fer eliminar tres importants apartats, els dedicats a David Goodis, Jim Thompson i Fredric Brown.

Això no va ser tot. Coma havia proposat fer un *Diccionari de la cacera de bruixes* amb José Luis Guarner. Li van dir que era

un tema poc comercial. Va improvisar a corre-cuita *Temes i autors de la novel·la negra*.

A poc a poc li van anar retallant l'autonomia.

“Crec que els canvis van començar”, afegeix Canal, “quan Àlex Broch, que havia creat la col·lecció La Negra a l'editorial La Magrana, va passar a Edicions 62. Coma va proposar seguir publicant més autors nord-americans de primera fila i Broch, fer una col·lecció més oberta,